

УДК 94 (477)
ББК 63.3

Роман Пуйда

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ 1935–1939 рр.

У статті йдеться про специфіку партійно-політичного життя Польської держави у другій половині 1930-х рр., методологію парламентської діяльності політичної партії Українського націонал-демократичного об'єднання, висвітлено політичні процеси, у яких застосовано основні методологічні принципи.

Ключові слова: методологія, партії, парламент, парламентаризм, держава.

У сучасній науці ефективність будь-якої статті залежить від вибору відповідної методології. Обрана методологія враховує специфіку партійно-політичного життя Польської держави у другій половині 1930-х рр., тісно пов'язана з поставленою метою та завданнями, які обумовлюють певний ракурс аналізу політичної думки та наукових робіт, відповідний спосіб відбору та подання матеріалу.

Парламентська діяльність політичних партій була сформована упродовж ХХ ст. Процес пізнання у будь-якій науковій галузі, зазначав А.Грамші, “тісно пов'язаний із прогресом інструментів дослідження, тобто з методологією...” [1, с.296]. Методологічний інструментарій становлять три дослідницькі гносеологеми: 1) генетична тріада, 2) функціональна тріада; 3) веберівська концепція “ідеального типу” [2, с.20]. Апробувавши образ політичної партії в даному трикутнику, говорячи словами М.Вебера, “ми зможемо досягнути його з усією концептуальною чіткістю лише у вигляді ідеального типу...” [3, с.244].

Однак у вивченні політичних процесів науковці, здебільшого, застосовують три основні методологічні принципи: об'єктивність, історизм і соціальний підхід. Перший орієнтує на вивчення об'єктивних закономірностей, які визначають процеси політичного розвитку. У такому випадку кожне явище розглядається як багатогранне й суперечливе. Об'єктивність політичних знань передбачає, що процес їх здобуття відповідає реальній дійсності, незалежним від людини законам пізнання. Об'єктивність наукових висновків базується на доказовості наукових фактів.

Принцип історизму передбачає розгляд фактів і політичних явищ у конкретних історичних обставинах, у взаємозв'язку та взаємозумовленості, з урахуванням розстановки та політичної орієнтації соціальних, національних груп, верств, громадських організацій. Оцінюючи політичні системи, важливо брати до уваги генезу, зміст їх компонентів, еволюцію і тенденції розвитку. Натомість принцип соціального підходу застосовано для подолання міфологізації політичної реальності, протиставлення національних і партійних ідеалів та цінностей. Соціальний підхід відіграв особливо важливе значення при оцінюванні політичної програми УНДО у 1935–1939 рр., стратегії та тактики партії у парламенті Польщі. Соціальний аналіз дозволяє зіставити вузькопартійні інтереси із загальнонаціональними, оцінити вплив партії на розвиток суспільно-політичних процесів, їх відповідність інтересам українців Східної Галичини.

Істотне значення відіграв системний підхід і структурно-функціональний аналіз. Завдяки системному аналізу визначено складові елементи, серед яких – національна меншина, політична партія, опозиція, політична еліта та ін. Отже, при аналізі парламентської діяльності УНДО у другій половині 1930-х рр. показано різні функціональні зв'язки, координацію, взаємодію та субординацію у політичній системі держави складовою частиною якої була українська національно-демократична партія. При цьому політичні явища розглядають як складні, відособлені феномени, що мають свій склад і структуру, виконують певну суспільну функцію.

“Проаналізувавши останні праці українських дослідників, можна зробити висновок, що становлення і розвиток інституту парламентаризму є одним з ключових аспектів модернізації політичних систем України і країн Центральної та Східної Європи, – відзначають науковці. – Ступінь демократизації суспільства залежить від рівня наукового осмислення сутності парламентаризму, його впровадження в політичну практику держави. Інтерес до проблем функціонування інституту парламентаризму у вітчизняній політичній науці викликаний процесами, що відбуваються в українському суспільстві, а саме системною кризою” [1, с.321].

Парламент – загальнонаціональна представницька установа держави, що здійснює законодавчі функції; виборний вищий законодавчий орган. Парламентаризм – система взаємодії суспільства і держави, в якій почесне місце належить парламенту. Ці два поняття тісно пов'язані між собою і взаємозумовлені, однак не тотожні. Якщо парламент може функціонувати і без парламентаризму, то парламентаризму поза парламентом бути не може. Наявність парламентаризму в тій чи іншій країні зумовлюється і визначається саме наявністю сильного, конструктивного, дієвого, авторитетного парламенту, який наділений традиційними прерогативами і повнокровно реалізує їх у своїй практичній діяльності [4, с.123].

Розглядаючи у теоретичному руслі складові елементи, потрібно виокремити термін “політична партія”. Кожна з наук вивчає відповідні сегменти особливої суб'єктності політичних партій: у рамках політичної філософії здебільшого дискутується питання про корисність чи шкідливість партій у суспільстві і державі; соціологія основну увагу приділяє впливу партій на соціальну структуру суспільства; в юридичній науці партії досліджуються з точки зору конкретного визначення цього інституту для законодавчого оформлення статусу партій. У статті показано партію, як специфічний інститут, що завдяки парламентському представництві у вищому законодавчому органі Польщі забезпечує представництво національно-культурних та соціальних інтересів українців краю.

Партії посідають у суспільстві своє, лише їм одним притаманне місце. З одного боку – це інститут громадянського суспільства, а з іншого – держави та державного механізму. Згідно з типологізацією, яку сформував американський політолог Д.Сарторі, у досліджуваний період у Польщі сформувалася партійна система поміркованого (обмеженого) плюралізму, якій притаманні такі ознаки: наявність у країні багатьох політичних партій; представництво в парламенті лише кількох партій; репрезентація в уряді деяких із представлених у парламенті партій; присутність позасистемної опозиції; антидемократичний політичний режим.

УНДО – політична партія, що згідно з чинним законодавством Другої Речі Посполитої та відповідно до волі виборців наприкінці 1920 – упродовж 1930 рр. представлена в органах влади і забезпечувала дієву взаємодію між суспільством та державою. У другій половині 1930-х рр. партія набула нових рис: 1) не орієнтувалася на представництво інтересів однієї соціальної групи, а намагалася згуртувати навколо себе максимальну кількість виборців різної соціальної, етнічної та іншої приналежності для вирішення головних питань поточного моменту; 2) консолідується навколо вирішення певної проблеми – здобуття автономії для Східної Галичини та відстоювання національно-культурних інтересів українців краю; 3) орієнтувалася на тісний зв'язок із державою та на фінансову підтримку з її боку [5, с.311].

С.Томашівський, розглядаючи програмні засади УНДО, констатував, що партія зловживала демагогічними закидами. Зокрема, у програмних документах неодноразово відзначалося, що УНДО “найбільша українська партія на всіх українських землях під Польщею... не тільки національна, але й незалежна, соборна і загальнонародна... інтереси всіх клас і станів пічинює найвищому ідеалові нації... всі класові чи станові

суперечності розв'язує демократичним способом і зі становища доцільності тієї розв'язки для реалізації найвищого національного ідеалу” [6, с.13].

Відомий історик звертав увагу на застосування загальних фраз, формально “прогресивних”, а при ближчому розгляді банальних і навіть небезпечних для само-реалізації свободи особи, оскільки вони можуть створити передумови для маніпуляцій свідомістю суспільства. “Зокрема, що можна сказати про таке впевнювання, – відзначав С.Томашівський. – “Всі класові чи станові суперечності (партія) розв'язує демократичним способом”? Хіба те, що в нього можна вложити все до вподоби: і “граб на графлене” і “бий інтелігентів”, і вибір, приміром, єпископів на вічу в салі Лисенка, і багато інших “демократичних ідеалів” [7, с.20].

Отже, парламентська діяльність УНДО у системі державно-владних відносин [8, р.3–4] відбувалася згідно з твердженням А.Шардона, який вважав, що держава функціонує завдяки взаємодії двох влад – політичної, представленої парламентом, і адміністративної – представленої виконавчими установами, що розглядається як інструмент, який втілює рішення первинної політичної влади. Власне політична сфера – це царина суспільного життя, у якій люди задовольняють свої політичні потреби та реалізують свої політичні інтереси, на підставі чого вони мають змогу свідомо ставити перед собою відповідні цілі, завдання і проблеми політичного гатунку на перспективу. Найбільш цілісним та найефективнішим “об’єктиватором” цих політичних матерій є політична партія. Три парні сутності, які люди переслідують у політичному житті (потреби – інтереси, цілі – мотиви, завдання – проблеми), зумовлюють потрійну елементну структуру самої політичної сфери.

1. Грамши А. Избранные произведения / А. Грамши ; пер. с итал. – М. : Прогресс, 1980. – 422 с.
2. Гегель В. Наука логики : в 3 т. / В. Гегель ; пер. с нем. – М. : Мысль, 1970. – Т. 1. – 452 с.
3. Вебер М. Социология. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер ; пер. з нім. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
4. Варзар І. Політична етнологія як наука: історіологія, теорія, методологія, праксеологія / І. Варзар. – К. : Школяр, 1994. – 224 с.
5. Сморгунів Л. Современная сравнительная политология / Л. Сморгунів. – М. : РОССПЭН, 2002. – 334 с.
6. Томашівський С. Наша чільна партія у власному зеркалі / Степан Томашівський. – Львів, 1929. – 84 с.
7. Хазратова Н. Психологія відносин особистості й держави : монографія / Н. Хазратова. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 256 с.
8. Goodnow J. Politics and Administration: A Study in Government / J. Goodnow. – New York : Russell Russell, 1980. – 215 s.

В статті говориться про специфіку партійно-політичної життя Польського державства во второй половине 1930-х гг., методології парламентської діяльності політичної партії Української націонал-демократического об’єднання, освічені політичні процеси, в которых применены основные методологические принципы.

Ключевые слова: методологія, партії, парламент, парламентаризм, державство.

This article refers to the specificity of the party-political life of the Polish state in the second half of 1930th, the methodology of the parliamentary activity of the political party of Ukrainian National Democratic Union. It highlights the political processes in which the main methodological principles are applied.

Keywords: methodology, parties, parliament, parliamentarism, state.